

niában mindössze 83 Lei. (Az ország 11 megyéjének költségvetéséből évi 10 lej jut egy lakos egészségügyi gondozására!)

A befejező részben megállapítja Dr. Banu, hogy bár a román nép életeje nagy, mégis a jelenlegi helyzeten, csak megfelelő szociális reformokkal és ezzel kapcsolatos általános népfelvilágosító programmal lehet segíteni.

(Alba-Iulia)

Keleti Sándor

ÖNCSONKITOTT IRODALOM. Bizonyos mulasztásokat igyekszem pótolni nem is annyira személy szerint a magam részéről, mint mondhatnám inkább a haladó értelmiség nevében, amikor *Ignótus Pál* „Önsonkitott irodalom” cimen tartott előadásáról megemlékezem. Soha zsuftabban megtöltött terem, soha előadást szenvedélyesebb süttogással kommentáló viták és soha nyomasztóbb viharutáni szélcsend, mint éppen ebben az esetben. Azt hinné az ember, hogy Ignótus Pál nem is irodalomról beszélt, hogy ily mértékben követte előadását némaság, vagy ha irodalomról ugyan szó is esett, csak mintegy dekoratív értelemben. Ignótus Pál bölcs előrelátással aktuális tényeknél maradt és inkább irodalmi magatartásról, mint irodalmi produktumokról beszélt. Ezáltal százszor kellemetlenebb helyzetbe hozva azokat az irodalmárokat, akiknek lelkiismeretét, ha ugyan ismeretes e fogalom szótárunkban, az emberi kultúrával kapcsolatos magatartásukban bármi is terheli. Eféle irodalmárok száma napjainkban éppen nem kevés. Hangjuk betölti a teret és megtévesztő attitűdjük a társadalom, a nép és a kultúra igényeivel szemben távolról sem érinti a korszerűség, inkább csak az aktualitás határait. Példatárunk számalomraméltóan igénytelen, céljaik gyanakvástkeltők. Lehet-e jóhiszeműségről beszélni írók és gondolkodók tévedéses magatartásával kapcsolatban, feltételezhető-e, hogy legyenek írók és gondolkodók, akik nem látják napjainkban tisztán az erőviszonyokat? Lehet-e jóhiszeműségről beszélni, éppen ma, amikor az utolsó uccaseprő is körülményesen tájékozott az általános kérdésekben, menti-e az írók és gondolkodók retrográd szellemét az a feltételezett jóhiszeműség, amelyet nekik ugyancsak a retrográd sajtó tulajdonit? Nevetséges kifogás ez és valóban Ignótus Pál nem tévedett, amikor az *Uj Szellemi Front* köré csoportosult irógárda magatartását céltudatos és nagyon is tervszerűen ideológiát alakító mozgalomnak vette, amelynek háttérében lelkes jelszavakba és csábító köntösbe burkoltan áll a fasizmus, amelynek birtokpolitika-változást sürgető ígéiről ha lehántjuk a burkot, megjelenik a nagyparaszt testére szabott birtokvédelem, amelynek faji szolidaritást kántáló harcos dogmatikája humanizmus elleni támadást jelent és mitikus népimádata reális népelnyomatást. Feltételezhető, hogy iróink hangulatát és világképét sok okos meggondolás és szeszélyes orientációs készség befolyásolja, de hogy e magatartás beilleszthető lenne akárcsak a humanizmus korunkkal lépést tartó vonalába, az alig keresztülvihető. Legfeljebb, mint annak antitézise mutatkozik meg, és amivel közeliabbról közösséget és rokoni kapcsolatokat vállal, az az emberi szellem most felszabadult romboló erői, csupa oly' erők, amelyek bár erkölcsösöknek nem mondhatók, de módfelett biztonságosak. Ha az Uj Szellemi Front felidézi a középkort, ha konstruál egy népi tudományt, vagy kapcsolatot teremt az antik kabbalisztikával, csillagióslással, ha támadja is ugyan a rezsimet, de támogatja a rendszert és ha néha talán támadja a rendszert, e támadásával a barbárságot támogatja, azt a barbárságot, amelynek ideológiai igazolása más nem lehet, mint éppen az a kabbalisztika, az a csillagióslás, az a hűbéri gazdasági berendezkedés, az a humanista-elle-

nes, hősiséget, vérségi kapcsolatokat dicsőítő magatartás, amit éppen e mozgalom képvisel.

Népiség. Egyike a legfeltűnőbb vonásoknak, melyek az *Uj Szellemi Front* és a *Harmadik Oldal* fiatal és félig fiatal íróit és propagátorait jellemzik: a parasztság, általában a magyar falu és a magyar puszták kultusza „Nem mondom” — szögezte le Ignóthus Pál mindjárt előadása elején, — „hogy ebben a tekintetben az Uj Szellemi Front írói egységesek és következetesek, legfőbb jellegzetességük éppen a következetlenség lévén, hiszen mondják, nem a logikai érv a döntő, hanem a közös élmények misztikus sugallata.” „Nem véletlen a „korszerű lírában” az ősi nyolcasok s a tüntetően hanyag rimekben végződő magyar alexandrinusok inflációja... nem véletlen, hogy az állami színházakban ugyanugy, mint a Lipót-körutiban az ellenforradalom győzelme óta felvirradt a népszínműnek és a bukolikus-archaikus udvarházköltészetnek... nem véletlen, hogy a paraszti idill belepte az operetteszínházak és zengerájok műsorát... nem véletlen a fiatal tudósok hungarológiai ügybuzgalma... nem véletlen, mert nagyon is jelképes, hogy az Uj Szellemi Front toborzását, legalább a nyilvánosság előtt Zilahy Lajos kezdte meg. Az Uj Szellemi Front egyik leglelkesebb harcosának, Kodolányi Jánosnak vallomása szerint, ami ismét jellemző, „valamennyien vidékről származnak és valamennyien idegenül állanak Budapest „polgári” kulturájával szemben.” A polgári szót maga Kodolányi teszi idézetbe, nem is tudja mennyire helyesen, hiszen a valóság az, hogy a polgári világban, polgári városban minden kultúra polgári, (a munkásoké is) és aki a polgári kultúra ellen berzenkedik, ökökkel lehet gyanús, hogy általában a kultúra az, aminek léte bosszantja.”

Városi és falusi etosz. Mi joga tessékelheti ki valaki Magyarországról a magyar fővárost? Van-e egyáltalán, ami a vidéket a várostól határszerűen megkülönbözteti és ha van, mi az? „A származás tenné a magyarságot?” — vetette fel a kérdést Ignóthus Pál, — „A faj, vagy a nyelv tisztasága?” Ez aligha feltételezhető, hisz „minden élő nyelv valamely keveredésből született, a nyelv fejlődése nem egyéb, mint szakadatlan nyelvromlás.” Vidám szavak ezek, csodálkozunk-e a tónus további játékos variációján, amivel az Uj Szellemi Front fantáziadús ideológusainak Ignóthus Pál válaszolt. „Vannak, akiknek a gyomorsavtúltengéses magyar vidék, másoknak a tüdővésztes magyar vidék áll szívéhez közelebb, ezen lehet vitatkozni, csak azon nem, hogy mindkét tájék egy és ugyanazon nyelvi, kulturális és politikai közösségből sarjadt ki, amelyben él és amely nélkül a léte is elképzelhetetlen volna.” Alig megtagadható ez a megállapítás és józan ésszel csodálkozik az ember, hogy van mozgalom, amely ezt kétségbevonhatná...

Népiség a nép ellen. Mégis, mit akarnak tehát? „A parasztság helyzetén akarnak segíteni talán?,” — vetette fel a kérdést a fiatal Ignóthus. — „Nincs senki, aki ezt a szándékukat kifogásolná, hisz a parasztság a magyar társadalomnak legnagyobb s egyébként is igen értékes rétege.” „Ennek a rétegnek tulnyomó része embertelen nyomorúságban, testi, lelki fertőzöttségben, elhagyatottságban, betegségben vergődik, ezt a réteget felszabadítani, kiművelni, emberi sorsba segíteni, — nincs olyan szellemi és anyagi áldozat, amelyet ezért egy felvilágosodott és polgárosodott magyar társadalom ne volna köteles elviselni.” Hogy miképpen arra vonatkozólag pontos utmutatással is szolgált. „A város,” — mondotta, — „siessen segítségére a parasztnak pénzzel, sajtóval, politikai tüntetéssel és minden lehető eszközzel, a főuri hitbizomány és a köznemesi megyeháza minden önkénye ellen, amely minden emberi akaratot.

betemet... Követeljünk földet a parasztnak, követeljünk számára szabaddabb szervezkedést, művelődést... követeljünk számára iskolát, kórházat, aszfaltot, igenis aszfaltot..." (Hol vannak a parasztkórházak, a parasztok részére készült és számukra fentartott továbbképző iskolák, a valódi ismeretet terjesztő könyvtárak, stb.) Vajjon ehhez a célhoz közelebb visznek-e minket azok az írók és publicisták, akiknek Budapest olyan véglegesen idegen és nem magyar, — kérdi az előadó. „Vajjon szolgálatot tesznek-e a felszabadító igyekezetnek, ha a paraszt mai életformáját, mai mivoltát minősítik egyedül hitelesen magyarnak? Segítenek-e az elnyomottakon, a szenvedőkön, állati sorban, mocsokban és nyavalyákban fetrengőkön, ha a nemzeti műveltség olyan egyedül jogosított jelképeivé szentelik őket... Nem látják a parasztdicsőítő felszabadítókat, hogy maguk szállítják az érveket a reakciónak, amely ezek után nyugodtan mondhatja: ha ilyen egyedülien magyar alakokkal van benépesítve a magyar vidék... akkor mi szükség arra, hogy felszabadítsák őket? Vigyázat tehát” — emeli fel hangját az előadó és a felemelt hang nyomán valóban gyanakvással telt meg a terem, gyanakvással az egyik oldalon, és engesztelhetetlenséggel a másikon. E szavaknál vált nyilvánvalóvá, hogy a népiség jelszavával operáló „forradalom” lényege nem egyéb, mint reakció, magatartása pedig cselédek, nőrészöket és mosogatólányokat verbuváló cupringeréhez hasonlatos.

Az új humanizmus. Zord napjainkban nem csekély a „hirbehozott” eszmék és fogalmak száma, egész Európában a barbárságon kívül alig is van más, ami dicső aranykorát éli. De a gondolkodó figyel, alig kivehető hangokat éleszt az éjszaka és a tárgyak formái még alig megkülönböztethetők. A gondolkodó figyel, a nyomasztó sötét éjszakában elkallódottnak, elzülöttnek és végleg elveszítettnek hitt melódiákat sodor feléje a szél, olyan melódiákat, amelyeket jobb időkben még keresztelőkön, népünnepélyeken és egyéb efajta társadalmisított ünnepegeken is játszott a zenekar, olyannyira és oly gyakorisággal, hogy elvesztette meggyőző hitelét. Ez a bujkáló melódia a humanizmus melódiája, azé a humanizmusé, amely ugyan elmúlt századok nagy mozgalmainak példálásával, de új alakot öltve jelent meg közöttünk és máris betölti az emberiség legjobbainak szellemét. „Sok mindennek kellett történnie, hogy e már-már kenetes, a realitásoktól eltéríteni szándékozást megfelelő fogalom, a humanizmus elveszítse fellengős, fontoskodó, puffatag jellegét s friss elméjű és idegű emberek legkedvesebb szavává fiatalodjék”, — mondotta Ignótus Pál előadásának a népiség tárgyalását követő szakaszában. — „Rengeteget kellett veszíteni,” — folytatta, — „hogy ennyit nyerjen. A háború előtt nyárspolgárok jelszava volt, ma a nyárspolgárok vörösposztója. A fagizmus, a náciizmus, valamint a nemzeti öncéluság jegyében meginduló reformpolitikák vörösposztója. A humanizmus szó vonzóerejének megújulását mindenképpen csak örömmel köszönhetjük, még akkor is, ha többnyire nem egyéb még, mint szólam. Nem engedhetjük, hogy új humanizmus címén, talán kozmopolitább és filológusabb színezéssel metafizikai ködgomolyagba, burkolják e konkrét fogalmat a bodenständig és völkisch hirdetőik. Definíálnunk kell tehát önmagunk iránti görcsös szigorral. Van a) érületi, könyörületes humanizmus; b) műveltségi, vagy történelmi humanizmus és c) bölseleti vagy (protagorasi) emberközponti humanizmus. A múlt század nagy romantikus szellemi forradalma antiklasszikus volt és lényegében antiracionalista, antihumanista, de mivel az emberi egyén felszabadulásához hozzájárult, mégis humanista nyereség. A történelmi: humanizmust egyesek arra akarják felhasználni, hogy igazolják a jobbágy- és rabszolga-tartás századainak antihumanista

berendezkedéseit, mások a könyörületes humanizmus erkölcsi elveire hivatkozva kívánnak szelidséget, jóindulatot és megértést az antihumanizmus rohamosztagosainak a számára. Ahol e szempontok összeütköznek, ott a bölcséleti humanizmusé a döntő szó. A humanizmus nem mindig engedheti meg magának a könyörületesség fényűzését, vállalni kell tehát, könyörületességi és objektiveskedési fenntartások nélkül a bicskás humanizmus igazát. Bicskázni szabad, sőt időnként kell is, jó lelkiismerettel és szenvedéllyel, de soha nem szűnő megvetéssel a bicskázás; ténye iránt. A humanista nem fogadhatja el azt az álintividualizmust, amely a magántulajdon szabadságát többre becsüli a személy szabadságánál, de még kevésbé fogadhatja el azt az álkollektivizmust, amely a tőke megrendszabályozása ürügyén a személyeket nyomja el. Hogy mi az előbbrevaló: a szociális igazságtevés vagy személyi szabadság? — ezt az alternatívát mondvacsinálnak tartom. Nem tudok rá példát, hogy valóban szociális reformok szükségszerűen korlátozták volna a személyi szabadságot. Annál inkább tudok példát az ellenkezőjére, hogy t. i. a személyi szabadságot azért törték le, mert félték, hogy a szabadságok jóvoltából a társadalmi kiegyenlítődés, irama meg talál gyorsulni. Nem bízom az olyan jólétben, amelynek előfeltétele a népmegalázás és a néplyomás."

Jobb és bal. „Humanista nem hihet bírálati tilalmakban!” — szögezte le kategórikusan Ignótus, majd így folytatta: — „De nem hihet parancsolási kiváltságokban sem. Nem ismerhet el jogtöbbletnek származást és vagyont. Nem ismerheti el semmiféle tekintély megrendíthetlenségét, semmiféle közösség „öncéluságát”, tehát az ugynevezett „nemzeti öncéluságot” sem. Minden olyan felfogás, amely az egyén számára a faji jelleget nem szigorúan magánügynek tekinti, hanem a nemzethez tartozás mértékének,... durván humanista ellenes. Az öncélú rendek, törzsek, s intézmények és tekintélyeik ellen az emancipálódó emberi személyért küzdeni, ez, amióta jobb és baloldal ismerünk, — a baloldal szerepe. A jobboldalé, hogy ezt feltartóztassa. Rövidlátás és tájékozatlanság tehát azt mondani, hogy nem fontos, jobb vagy baloldali-e valaki, csak humanista legyen. Szakasztott, mintha azt mondanók, hogy mindegy, sötétség van-e vagy világos, csak süssön a nap. Senki sem hiszi viszont, hogy a baloldalra csakis humanista meggyőződés hajt embereket. A baloldalnak ugyanugy megvannak a vigécei és sintérei, embercsordái és hajcsárai, mint a jobboldalnak. Van üzletesség, laposodott és van katonás baloldal is. Tehát nem minden baloldal humanista. De minden humanista, baloldali. Magától értetődik, hogy jobb és baloldalon egyaránt vannak óvatosabb és vármesebb elmék. Gyakran nem is egyes emberek éleslátásán mulik, hogy melyikük igazolódik, hanem az időn, amelyben élnek. Az idő egyszer a higgadtaknak, másszor a tüzesebbeknek kedvez. Az azonban elvitázhatatlan, hogy reform, már amely méltó e névre, csak balfelől jöhet. Jobbfelől semmi, vagy az elnyomás."

Világos szavak ezek, értelmük egységes és félreérthetetlen. A dolgok állapotát kétségtelenül mindenki a bőrén érzi, alig létezhetik vakondturás Európában, ahová el ne érnének nyulványai. Amit lát napjainkban a gondolkodó, arra lehetséges, hogy a tömegek csak hónapok, évek, évtizedek múlva jönnek rá, amikor betakarítják üszkös és kicsirázótt gabonájukat, amikor kezdetleges eszközeikkel oltogatják leégett kis kalyibájukat és amikor saját biztonságuk érdekében már összefogdosni kénytelenek a mezőkön üvöltöző félrevezetőiket. Amidőn e sorokat írom, a, padláson, amely alatt lakom, hallatlan dörömbölés folyik. Tehet, hogy a diktatórikus hajlamu házmester, de lehet, hogy már egy

neveletlen lakó. Lenn az uccán sincs külön állapot, sőt mi több, amerre csak nézünk, kellemetlen szag, rendetlenség és szemét. Európa rétei föllött zagyva kiabálást sodor a szél. A fasizmus prominensei magabiztos hangoskodással dicsőítik az időt és az idő felszabadított szellemét. Van, akiket meggyőz ez a hangoskodás, bátorságnak vélik, bátorságnak és hősiességnek, az eféle dolog általában módfelett imponál. Egyelőre alig; veszik ezek a bámulók még észre, hogy ez a hősiesség és ez a hangoskodás, ez a magabiztos parancsolási készség és a meghunyászkodás rendre alig különbözik attól, mintha valaki bemegy egy kapitalista állam értéktőzsdéjére és ott hangos szóval élteti a tőkét. Időjóslásra, prognózisokra előadó nem vállalkozott, tehát a kommentátor sem vállalkozik. Legfeljebb csak állást foglal, mint ahogy már állást foglalt Európa értelmisége is, természetesen az Uj Szellemi Fronttal és az Uj Szellemi Frontokhoz hasonlatos egyéb frontokkal ellentétes oldalon. Egyik oldalon az öntudatos és társadalmi felelősség, a szabadság, kultura és mindenérett embert megillető jog, másik oldalon caliguláris köntösben halotti némasága a kritikának és a behódolásuk választani!

(Budapest)

Remenyik Zsigmond

IRODALMI „ELLENSZANKCIÓK” ITÁLIÁBAN. Önkéntelenül is a háborús évek jutnak eszünkbe, amikor a tudományos irodalomban nem volt szabad a velünk „ellenséges” viszonyban lévő tudósok munkáira hivatkozni. Ugy tudjuk azonban, hogy az „ellenség” szépiroít akkor is szabad volt olvasni. Az olasz hivatalos körök azonban „ellenszankciós” felháborodásukban ma tovább mennek ennél. Az utóbbi időkben az olasz könyvkereskedésekből, hirtelen eltűntek nemcsak a külföldi írók eredeti (német, francia, angol, stb.) könyvei, de még ezek olasz fordításai is! Hivatalosan ugyan eddig csak a francia, angol, belga stb. *színházi* szerzők darabjainak bemutatását (*Shaw* és *Shakespeare* kivételével!), valamint a szankciós országok zeneműveinek előadását tiltották be kormányrendeletileg, az olasz folyóiratsajtó azonban ennél sokkal radikálisabb intézkedéseket sürget. Umberto *Barbaro* az *Itália Letteraria* hasábjain méltatlankodva állapítja meg, hogy egy statisztika szerint 1934-ben az egész világon jólehet a lefordított szépirodalmi könyvek száma 5845 Volt, ebből csak 193 az olasz! Sőt ez a szám már felöleli a latin klasszikusokat, Dantet s más, nem modern olasz írókat is! Ugyancsak felpanaszolja, hogy míg 1935 első felében az olasz nyelvre lefordított könyvek száma 236, addig csak 47 olasz könyvet fordítottak más nyelvekre. U. *Barbaro* azonnali ellenintézkedéseket sürget, s egy pillanatra sem gondol arra, hogy az olaszból fordított könyvek csekély számának ténye a könyvek minőségéből is következhetik! Egy másik olasz író, *Talarico*, ugyancsak az *Italia Letteraria*-ban egyszerűen kijelenti, hogy az olasz irodalom annyira *gazdag* tehetségében, hogy az olasz olvasók bátran nélkülözhetik az idegen írókat! A cikkirő — elfogultságában — úgy véli, hogy a „támogassuk a hazai ipart” jelszó minden további nélkül átvihető a művészet területére is. Elfogultságánál különben csak naivitása nagyobb, amikor összehasonlításokat tesz. Szerinte *Shaw* nem ér fel *Pirandello* vagy *Rosso S. Secondo* nagyságával s a *Molnárok* és *Savoirok* valósággal „nyüzsögnek” Itáliában. (Molnárt ime még az sem mentette meg, hogy hazája a szankciók ellen szavazott!) A cikkirő szerint még a külföldi *Kaestner*, *Körmendi* (itt sem használt a magyarszimpatia), *Huxley*, *Faulkner* és *Céline* nem érnek fel az olasz *Solori*, *Callian*, *Moravia*, *Greco*, *Belti*, *De Michelis*, *Ghelardini*, *Machi*, stb. tehetségével! (Az olvasóra bizzuk ennek eldöntését) „Kinek van szüksége